WIKIPEDIA

Achterhooks

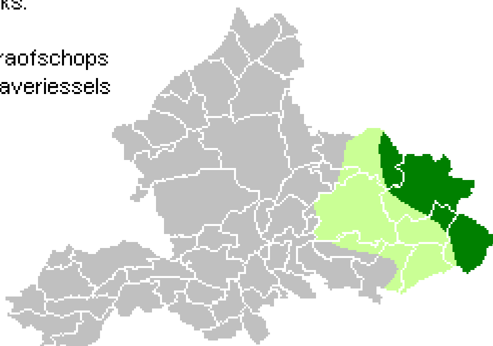
Van Wikipedia

Dit artikel is gesjreve (of begós) in 't Mestreechs. Laes hie wie v'r mit de versjillende saorte Limburgs ómgaon.

't **Achterhooks** is de naom veur de dialekte vaan 't Nedersaksisch die me in d'n Achterhook (oostelek Gelderland) sprik, of entans in groete deile daovaan. Dees dialekte kinmerke ziech door hun relatief conservatief natuur, woedoor ze te verglieke zien mèt 't Twents en 't Wesfaals, boemèt 't Achterhooks in feite 'n einheid vörmp. Ethnologue zuut 't Achterhooks es 'n apaarte taol en heet 't de ISO 639-3-code `act` gegeve.

Inhawd

Definitie en indeiling

Achterhooks gebeed volges Jo Daan

Allewel tot d'n Achterhook 't gans gebeed besleit tösse Nederrien, IJssel en de Gelderse provinciegrenze, weurt neet in gans dat gebeed Achterhooks gesproke. In de streik bij d'n IJssel is de taol nog väöl westeleker gekleurd. Dat vertaolt ziech in de *uu* in väöl wäörd boe 't Achterhooks *oe* heet en in klaanke wie *nie(t)* en *goed* tegeneuver *neet* en *good*. Daodoor is oonder mie 't Zutfens 'n Oos-Veluws en neet 'n Achterhooks dialek. In 't zuie vaan d'n Achterhook, 't Montferland, sprik me 't Montferlands, e deil vaan 't Zuid-Gelders of Kleverlands en daodoor Nederfrankisch in plaots vaan Nedersaksisch. Binne 't gebeed wat euverblijf zien ouch versjèlle. Mei nao 't noordooste weurt de taol conservatiever en krijg ze minder westeleke invlode. In de indeiling vaan Jo Daan weure ze euver twie grope verdeild: 't *Gelders-Euverijssels* en 't *Twents-Graafschaps*. Zij erkint 't bestoon vaan 'n Achterhookse dialekgróp dus neet.

Karakteristieke

Klaanklier

De klaanklier vaan 't Achterhooks kump in groete lijne euverein mèt die vaan 't Twents, en vertuint zoe ouch euvereinkómste mèt de Limburgse klaanke.

Korte vocaole zien *a*, *e*, *i*, *ie o*, *ö*, *oe* en *u*. De *ö* klink perceis wie in 't Limburgs. *Ie* en *oe* kinne ouch laank zien.

Lang vocaole zien *aa*, *ao/oa*, *äö/öa*, *ea* of *è*, *ee*, *eu*, *ie*, *oe*, *oo* en *uu*. *Ie* en *oe* kinne ouch kort zien. *Ea* klink wie de Limburgse *ae*.

Zuver diftonge zien *au* en *ei*.

Morfologie

In 't Achterhooks zien de drei waordgeslachte nog good veraankerd. In väöl dialekte besteit veur eder geslach 'n eige lidwaord, meh mei nao 't zuie en weste touw zien de versjèlle tösse de geslachte minder dudelek.

Wie in de mieste Nedersaksische dialekte geit in de tegewoordegen tied 't miervoud in alle persoene op *-t* oet: *wi'j loopt*, *jullie loopt*, *zie loopt*. In de daarde persoen inkelvoud krijg de persoensvörm bij sterke wèrkwäörd dèks umlaut, zjus wie in 't Limburgs: *hee löp*. 't Voltoejd deilwoord weurt gevörmp mèt de prefix *e-*: *elopen*.

Verkleinwäörd weure vrij consequint gemaak mèt umlaut in de stam. Wie in sommege Limburgse dialekte (en in tegestèlling tot 't Twents) weurt soms nog versjèl gemaak tösse oonderwerp (1e naomval) en veurwerp (3e/4e naomval). *De man löp*; *de breef is veur d'n man*.

Cultivatie

Anders es bij 't Twents kint me vaan 't Achterhooks neet zègke tot 't 'n bleujende dialekliteratuur heet. Aof en touw weurt 't door 'ne plaotseleke sjriever gebruuk. D'n Achterhookse muziek is tot bleuj gekoume daankzij Normaal oet Hummelo. Deze band zingk sinds 1974 in 't dialek, wat wel feitelek Veluws en gein Achterhooks is, meh wat wel deveur gezörg heet tot popmuziek in 't Achterhooks allewijl de ierste keus is veur beginnende artieste.

Extern links

- Achterhookse artikele op de Nederlands-Nedersaksische Wikipedia
- 't Verhaol vaan de Verlore Zoon in de dialekte vaan Dinxperlo (http://www.meertens.nl/books/winkler/dinxperlo.html), Varsseveld (http://www.meertens.nl/books/winkler/varsseveld.html) en Winterswijk (http://www.meertens.nl/books/winkler/winterswijk.html)